

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Одеського державного університету
внутрішніх справ

доктор юридичних наук, професор

Максим КОРНІЄНКО

« 06 » 06 2025 р.

ВИСНОВОК

**Одеського державного університету внутрішніх справ щодо дисертації
Нікішева Олексія Валерійовича на тему:
«Особливості доказування в умовах надзвичайних правових режимів»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

ВИТЯГ

з протоколу засідання кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету підготовки фахівців для органів досудового розслідування Національної поліції України Одеського державного університету внутрішніх справ МВС України №10 від 12 червня 2025 року щодо проведення публічної презентації та обговорення наукових результатів дисертації аспіранта Одеського державного університету внутрішніх справ **Нікішева Олексія Валерійовича** на тему: «Особливості доказування у кримінальних провадженнях в умовах надзвичайних правових режимів»

ГОЛОВУЮЧА: кандидат юридичних наук, доцент Марченко О.А.

ПРИСУТНІ:

Корнієнко М.В., доктор юридичних наук, професор (онлайн);
Тетерятник Г.К., доктор юридичних наук, професор;
Волошанівська Т.В. доктор юридичних наук, професор (онлайн);
Лісніченко Д.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Мудрецька Г.К., кандидат юридичних наук, доцент;
Янковий М.О., кандидат юридичних наук, професор;
Афонін Д.С., кандидат юридичних наук, доцент;
Паламарчук Г.В., кандидат юридичних наук;
Теслюк І.О., кандидат юридичних наук;
Клименко О.С., доктор філософії

З присутніх – 3 доктори наук, 7 кандидатів наук, 1 – доктор філософії – фахівців за профілем поданої на розгляд дисертації.

ПОРЯДОК ДЕННИЙ:

Обговорення наукового дослідження аспіранта Одеського державного університету внутрішніх справ **Нікішева Олексія Валерійовича** на тему: «Особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів», поданого на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», з метою надання висновку про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Робота виконана в Одеському державному університеті внутрішніх справ.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ Тетерятник Ганна Костянтинівна.

Нікішев Олексій Валерійович, 01 січня 1978 року народження, громадянин України.

Навчався в Одеському національному університеті імені І.І. Мечникова:

- з 1995 року по 2000 рік. Освіта повна вища. Здобув освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за спеціальністю «Економічна теорія», кваліфікація – економіст, що підтверджується дипломом від 30 червня 2000 року СК №12377011;
- з 2000 року по 2004 рік. Освіта повна вища. Здобув освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста за спеціальністю «Правознавство», кваліфікація – юрист, що підтверджується дипломом від 26 квітня 2004 року СК №25687630;
- з 2010 року по 2011 рік. Освіта повна вища. Здобув освітньо-кваліфікаційний рівень магістра за спеціальністю «Економічна теорія», кваліфікація – магістр економічної теорії, що підтверджується дипломом від 30 червня 2011 року СК №41789656.

Навчався в Національному університеті «Одеська юридична академія» з 2011 року по 2013 рік. Освіта повна вища. Здобув освітньо-кваліфікаційний рівень магістра за спеціальністю «Державна служба», кваліфікація – магістр державної служби, що підтверджується дипломом від 27 липня 2013 року СК №45829033.

З квітня 2016 року – дотепер – адвокат, здійснює адвокатську діяльність у складі адвокатського об'єднання «ІНТЕЛЛЕКС».

01.09.2021 року наказом від 30.08.2021 року № 354 зарахований до докторантури та аспірантури Одеського державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Одеського державного університету внутрішніх справ 28 жовтня 2020 року, протокол № 3. Освітньо-наукову програму підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» завершив 01.05.2025 року.

Основні положення та висновки, що сформульовані в дисертації відображено у чотирьох наукових публікаціях у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, апробовані на трьох науково-практичних конференціях.

СЛУХАЛИ:

Доповідь аспіранта Нікішева Олексія Валерійовича про результати виконаного наукового дослідження на тему «Особливості доказування в умовах надзвичайних правових режимів». Здобувач ознайомив присутніх зі структурою дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, зумовлена низкою взаємопов'язаних обставин, які трансформують як національний кримінальний процес, так і його взаємодію з міжнародною системою правосуддя.

На сучасному етапі державотворення Україна, починаючи з 2014 року, перебуває у стані тривалого збройного конфлікту, що з 24 лютого 2022 року набув характеру повномасштабної війни внаслідок неспровокованого збройного вторгнення Російської Федерації. Цей факт об'єктивно зумовлює впровадження воєнного та інших надзвичайних правових режимів, які радикально змінюють правове середовище здійснення кримінального провадження.

Крім того, тривалий збройний конфлікт обумовлює нові виклики, пов'язані із значною кількістю воєнних злочинів (з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано понад 167 тисяч таких злочинів), розслідування яких вимагає специфічного підходу до процесу доказування: від ідентифікації тіл на місцях масових поховань до збору цифрових доказів, документування руйнувань цивільної інфраструктури, депортацій, сексуального насильства, катувань тощо. Не менш важливим є забезпечення спеціалізації суддів з розгляду таких кримінальних проваджень.

У таких умовах доказування набуває особливого значення як ключовий інструмент не лише для вирішення завдань кримінального провадження, але й забезпечення реалізації конституційних прав людини, передбачених статтею 3 Конституції України, а також гарантованих міжнародними договорами, такими як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права тощо. Зазначене зобов'язує органи кримінальної юстиції враховувати стандарти справедливого суду, рівності сторін, заборони тортур, презумпції невинуватості та права на ефективний засіб юридичного захисту навіть у кризових умовах.

Воєнні дії та тимчасова окупація окремих територій України створюють численні правові, організаційні та процедурні ускладнення. Обмеження доступу до місць вчинення злочинів, фізичне знищення доказів, зникнення або загибель учасників провадження, неможливість залучення сторін до особистої участі у досудовому розслідуванні та судовому розгляді унеможливають застосування традиційних підходів до доказування. У цих умовах постає питання про допустимість, достовірність і належність доказів, зібраних за межами прямого процесуального контролю української юрисдикції, зокрема за допомогою міжнародних слідчих механізмів або партнерських організацій.

Особливе значення набуває використання нових, нетипових для класичного кримінального провадження доказів. Ідеться, зокрема, про цифрові докази (спутникові зображення, метадані, аудіо- та відеозаписи з соціальних мереж), біометричні дані та ДНК-ідентифікацію тіл у місцях масових поховань, звіти міжнародних моніторингових місій, результати OSINT-розслідувань. Це вимагає перегляду стандартів оцінки доказів, формування підвищених критеріїв

їх автентифікації та врахування технологічної еволюції засобів фіксації воєнних злочинів.

Крім того, в умовах триваючого збройного конфлікту Україна активно взаємодіє з міжнародними юрисдикційними структурами, зокрема з Міжнародним кримінальним судом, в юрисдикції якого перебувають окремі категорії воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду. Це вимагає гармонізації національних процедур доказування із міжнародними стандартами, вироблення уніфікованих підходів до збирання, фіксації та оцінки доказів, придатних як для національного, так і для міжнародного кримінального процесу.

У сучасних реаліях особливої актуальності набуває також проблема забезпечення належного балансу між публічними інтересами держави у досягненні ефективного правосуддя в умовах НПР та захистом приватних інтересів, прав і свобод особи. Зокрема, йдеться про питання допустимості обмеження окремих прав у зв'язку з потребою забезпечення безпеки або оперативного реагування в умовах НПР. Це зумовлює потребу у формулюванні чітких меж допустимого процесуального компромісу та законодавчого врегулювання виняткових процедур доказування, що не суперечать міжнародним стандартам.

З моменту набуття чинності КПК України 2012 року лише два комплексних монографічних дослідження були присвячені тематиці здійснення кримінального провадження в умовах НПР: О. В. Лазукової (м. Харків, 2018 рік) та Г. К. Тетерятник (м. Одеса, 2021 рік).

З початку повномасштабного вторгнення значно активізувалися наукові пошуки в частині особливостей доказування в умовах НПР, їм присвячені публікації багатьох вчених: І. М. Вигівського, В. А. Завтура, І. В. Глов'юк, О. М. Дуфенюк, А. В. Коваленка, О. В. Лазукової, Т. О. Лоскутова, М. І. Пашковського, М. А. Погорецького, О. В. Пчеліної, В. В. Рогальської, О. В. Таран, Г. К. Тетерятник, О. О. Торбаса, Т. Г. Фоміної, А. В. Шевчишена, М. С. Цуцкірідзе, Ю. М. Чорноус та багатьох інших знаних вчених.

Узагальнюючи, можна зазначити, що більшість вчених на теперішній час переймаються певними аспектами здійснення кримінального провадження в умовах НПР (зокрема, триваючого четвертий рік воєнного стану).

Ситуація, яка відбувається в Україні з 2014 року свідчить про те, що часто державні інституції крокують навіть попереду наукової доктрини, оперативно розробляючи пам'ятки, алгоритми, стандарти, методики, необхідні органам досудового розслідування, прокуратурі та суду, учасникам кримінального процесу для дій у кризових умовах.

Окремо варто зазначити про значний внесок у розвиток наукових досліджень із цієї проблематики громадських організацій, таких, як JustGroup, TruthHounds, Українська Гельсінська спілка з прав людини, Міжнародний фонд «Відродження» та багатьох інших, які проводять аналітичні дослідження, взаємодіють з громадянським суспільством та державними інституціями, вченими та практиками у пошуках спільних рішень щодо вдосконалення діяльності органів кримінальної юстиції в умовах НПР.

Усе вищенаведене свідчить, про синергію вчених, державних та міжнародних інституцій, громадянського суспільства, направлену на

віднаходження оптимальних шляхів у відновленні справедливості, забезпеченні прав людини в екстраординарних умовах та притягненні до відповідальності винуватих осіб.

Все це дає серйозний поштовх та створює підґрунтя до проведення комплексних наукових досліджень, узагальнення таких напрацювань, зокрема, щодо особливостей доказування в умовах НПР.

Таким чином, дослідження особливостей доказування в умовах дії НПР потребує комплексного переосмислення інституційних, процедурних та нормативних засад кримінального процесу, адаптації до новітніх викликів воєнного часу, цифрової трансформації та глобалізації правосуддя. Це обумовлює теоретичну, практичну та нормативну значущість обраної теми, її стратегічне значення для розбудови правової системи України у воєнний та післявоєнний періоди.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р) пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми, що виконувалася кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019) (2019 – 2024 рр.), частиною загальної наукової теми, що виконується наразі кафедрою кримінального процесу та криміналістики «Сучасні тенденції розвитку кримінального процесу та криміналістики» (0124U003473) (2024 – 2029 рр.).

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 28.10.2021).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо особливостей доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- надати правову характеристику надзвичайних правових режимів та виокремити фактори, що детермінують особливості доказування у кримінальному процесі;
- з'ясувати природу кримінального процесуального доказування та його елементи;
- визначити специфіку повноважень суб'єктів доказування в умовах надзвичайних правових режимів;
- проаналізувати особливості огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів;
- дослідити значення електронних (цифрових) доказів у процесі доказування в умовах надзвичайних правових режимів;
- з'ясувати специфіку проведення допитів в екстраординарних умовах;
- розглянути особливості доказування в окремих категоріях кримінальних проваджень в умовах надзвичайних правових режимів;
- розробити пропозиції до чинного законодавства з метою його вдосконалення та рекомендації щодо реалізації.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів.

Предмет дослідження – особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів, які застосовувалися з урахуванням мети й завдань дослідження, логіки побудови дисертаційної роботи, специфіки досліджуваної проблематики доказування в умовах дії надзвичайних правових режимів.

Насамперед у роботі використано загальнонаукові методи пізнання: діалектичний метод для розкриття сутності правової природи доказування, виявлення змін у правозастосовній практиці під впливом надзвичайних обставин (розділи 1 – 3), дослідження взаємозв'язку елементів процесу доказування із правовим статусом суб'єктів кримінального провадження (підрозділ 1.3); аналіз і синтез застосовувалися на всіх етапах дослідження для виокремлення елементів доказування, які зазнають модифікації в умовах НПР, порівняння національної та міжнародної доктрини щодо роботи з доказами в надзвичайних умовах (розділи 1 – 3); індукція та дедукція слугували для формування загальних висновків на підставі конкретних емпіричних прикладів, зокрема аналізу практики огляду місця події чи допиту в умовах бойових дій або обмеженого доступу (розділи 2 – 3).

У межах спеціально-юридичних методів дослідження застосовувалися: формально-юридичний метод для аналізу чинного кримінального процесуального законодавства України, а також спеціальних норм які регламентують НПР (підрозділ 1.2, 1.3., розділ 2 – 3); порівняльно-правовий метод для порівняння положень українського законодавства з міжнародними правовими актами (розділ 2 – 3), а також для аналізу підходів до доказування в інших правових системах у контексті надзвичайних ситуацій; системно-структурний метод використовувався для побудови комплексної картини

функціонування доказування у зв'язку з його засобами, етапами, суб'єктами та факторами НПР (розділи 1 – 3).

У роботі також застосовано метод правового прогнозування, що дозволив сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення положень КПК України (розділи 1 – 3).

Аксіологічний підхід є важливим методологічним компонентом даного дисертаційного дослідження, оскільки дозволяє розглядати доказування не лише як формально-правовий процес, але й як інструмент забезпечення та відновлення базових прав і цінностей людини, зокрема права на справедливий суд, доступ до правосуддя, гідність, безпеку, правову визначеність.

Застосування цього підходу забезпечує фокус на ціннісному змісті доказування в умовах НПР, де особливої актуальності набувають питання балансу між ефективністю правозастосування та дотриманням фундаментальних прав особи. Завдяки цьому підходу критично осмислюється допустимість процесуального компромісу (наприклад, відступу від принципу змагальності, забезпечення участі захисника, повноти фіксації) через призму верховенства права та принципу пропорційності обмежень (розділи 1 – 3).

Емпіричну базу дослідження становлять аналіз матеріалів судової практики (ЄДРСР) щодо кримінальних проваджень, здійснених під час воєнного стану, на деокупованих територіях; вивчення звітів міжнародних організацій, які документували порушення прав людини та процесуальні особливості збирання доказів в умовах НПР; узагальнення матеріалів слідчої практики, зокрема у форматі відкритих інтерв'ю, рекомендацій МВС, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційною науковою працею, в якій комплексно досліджено інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано нове джерело доказів – OSINT-звіт, під яким пропонується розуміти аналітичний документ, сформований фахівцями у сфері відкритих джерел інформації, що містить узагальнені фактичні дані, отримані у законний спосіб із загальнодоступних цифрових ресурсів, із обов'язковою фіксацією джерел, часу доступу, цифрових ідентифікаторів, технічних умов збору та ін.

Аргументована доцільність його закріплення у ч. 2 ст. 84 КПК України, глави 4 КПК України параграфом 6 «OSINT-звіт», у якому має бути визначено поняття такого джерела доказів та процесуальні вимоги до нього, доповнення ст. 93 КПК України формулюванням «OSINT-аналізу». Обґрунтована необхідність розробки Закону України «Про OSINT-діяльність», з метою розширення можливостей залучення OSINT-аналітиків, які не є працівниками правоохоронних органів, до кримінального провадження;

- запропоновано теоретичну модель пріоритезації кримінальних проваджень (на стратегічному та локальному рівнях). На стратегічному рівні під пріоритезацією кримінальних проваджень пропонується розуміти діяльність

суб'єктів кримінального провадження (насамперед прокурора як процесуального керівника), спрямовану на визначення черговості, ступеня важливості та обсягу ресурсного забезпечення розслідування окремих кримінальних проваджень (або їх епізодів) з урахуванням об'єктивних критеріїв суспільної небезпеки, тяжкості злочину, масштабу спричиненої шкоди, рівня організованості злочинної діяльності, а також пріоритетів державної кримінальної політики.

На локальному рівні пропонується визначати пріоритезацію доказування у кримінальних провадженнях як процесуальну та тактичну діяльність слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування або слідчої групи, що полягає у визначенні послідовності, значущості та першочерговості збирання, фіксації, перевірки та використання доказів, виходячи з потреб доказування ключових обставин кримінального правопорушення, забезпечення належного процесуального статусу осіб, захисту прав потерпілих, а також ефективного представлення справи в суді.

- обґрунтовано необхідність запровадження спеціалізації суддів у кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів, з урахуванням їхньої специфіки, надзвичайних умов доказування, інтенсивного використання цифрових доказів та міжнародно-правової складової, що вимагає від суддів не лише загальної процесуальної підготовки, а й глибокої обізнаності в питаннях міжнародного гуманітарного та кримінального права, воєнної специфіки злочинів, методології роботи з OSINT-даними, а також стандартів МКС та ЄСПЛ щодо оцінки таких доказів;

- визначено потребу в інституційному запровадженні стандартизованих протоколів для здійснення огляду на місцях масових поховань, а також при роботі з репатрійованими тілами;

удосконалено:

- наукові підходи щодо уніфікованості факторів надзвичайних правових режимів, які впливають на кримінальне провадження, у зв'язку з чим обґрунтовується необхідність визначення у розділі IX-1 КПК України узагальнюючого критерію та зміну формулювання на «Особливості досудового розслідування, судового розгляду в умовах надзвичайних правових режимів»;

- аргументацію щодо окремого нормативного врегулювання допиту військовополонених як процесуального суб'єкта зі спеціальним статусом, включаючи: проведення допиту в обов'язковому порядку за ст. 225 КПК України до моменту обміну; дотримання міжнародних стандартів захисту прав військовополонених під час допиту; гарантування ефективності збирання доказів у контексті майбутньої неможливості повторного допиту. Запропоновано імперативне формулювання змін до ч. 11 ст. 615 КПК України, яке б передбачало необхідність доведення неможливості повторного допиту у суді, встановлювало презумпцію проведення допиту в судовому засіданні та підвищувало гарантії змагальності сторін;

- уточнено і поглиблено доктринальне розуміння предмету відання органів досудового розслідування в умовах надзвичайних правових режимів, у зв'язку з чим запропоновано авторське визначення множинної підслідності як визначеної кримінальним процесуальним законом сукупності правил і критеріїв, за якими конкретне кримінальне провадження відноситься до відання

(компетенції) і може здійснюватися декількома органами досудового розслідування, визначеними статтею 216 КПК України, незалежно від їх основної підслідності, якщо це обумовлено характером правопорушення, спеціалізацією, надзвичайними умовами (збройний конфлікт, воєнний чи надзвичайний стан), або унеможливленням функціонування первинно уповноваженого органу;

- позиції щодо необхідності запровадження у кримінальний процес ланцюга збереження доказів, як ефективного стандарту забезпечення допустимості та достовірності доказів, інтеграції міжнародних стандартів (зокрема, МКС) до вітчизняного законодавства, гарантій зниження ризику втрати або знищення доказів, особливо в умовах обстрілів, евакуацій, збоїв комунікацій та інших факторів надзвичайних правових режимів;

дістали подальшого розвитку:

- наукові підходи щодо правової природи доказування у кримінальному провадженні: обґрунтовано авторську структуру доказування як альтернативу традиційній тричленній схемі («збирання – перевірка – оцінка»), шляхом виокремлення двоетапного підходу: отримання доказів та їх використання для формування правової позиції, що дозволяє краще диференціювати функції суб'єктів доказування; обґрунтовано недосконалість термінології «збирання доказів», яка не повністю відображає сутність діяльності у кримінальному процесі і запропоновано використовувати термін «отримання доказів», як більш точний з точки зору ґносеологічного змісту; запропоновано ситуаційний підхід до процесу доказування, який дозволяє ефективно реагувати на змінні обставини, особливо в умовах надзвичайних правових режимів (типізація ситуацій і розробка відповідних алгоритмів дій значно підвищує ефективність криміналістичних методик та процесу доказування);

- розвинуто положення про інституалізацію міжвідомчих слідчих груп, як способу подолання обмежень формальної підслідності у критичних обставинах, запропоновано механізми їх формування, узгодження та процесуальної координації, що забезпечують швидкість, ефективність і допустимість доказів, а також роботи спільних слідчих груп;

- наукові позиції щодо особливостей огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів, до яких віднесено: а) необхідність розмежування огляду місця події і огляду трупа як окремих слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів, з урахуванням практичної неможливості залучення судово-медичних експертів у зонах бойових дій; б) формалізація використання 3D-сканування, БПЛА, картографування; в) систематизовано вимоги до проведення ОМП на місцях масових поховань в умовах збройного конфлікту, включно з: класифікацією типів поховань, рекомендаціями щодо складу мультидисциплінарних слідчих груп, залученням методів судової археології та антропології; г) визначені перспективи розвитку цифрових інструментів, зокрема системи «Слідчий протокол» як складника цифровізації кримінального процесу в умовах надзвичайних правових режимів, включно з пропозиціями функціонального розширення та інтеграції до ІППП та ЄСІТС;

- наукові напрацювання щодо доказування при розслідуванні воєнних злочинів в частині правового регулювання та процесуальних особливостей

використання інформації, отриманої у спільних слідчих групах (ЛІТ), особливостей предмету доказування, а також процесуальних аспектів та взаємодії під час розслідування воєнних злочинів, а також безвісного зникнення осіб за особливих обставин;

- пропозиції з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Визначено, що надзвичайні правові режими (НПР) є юридичною реакцією держави на екстраординарні загрози, що ставлять під сумнів стабільність функціонування органів влади, правопорядку та суспільних інститутів. Вони характеризуються темпорально-територіальними ознаками, адаптивністю до конкретного контексту загроз і передбачають розширення повноважень державних інституцій, обмеження окремих прав і свобод людини. Існуючі в Україні моделі НПР (надзвичайний стан, воєнний стан, режим АТО/ООС) мають різне законодавче регулювання, однак щодо факторів впливу на кримінальне провадження характеризуються високим ступенем схожості: наявність правових підстав для тимчасового обмеження низки процесуальних прав і свобод людини (яке не є абсолютним та має визначену процедуру); ускладнений або відсутній доступ до окремих територій, що перебувають у зоні бойових дій або окупації; евакуація чи переміщення державних органів влади та органів правопорядку; масові міграційні процеси, що ускладнюють встановлення місця перебування свідків чи підозрюваних; неможливість проведення окремих слідчих (розшукових) дій або їх неефективність за умов безпекової нестабільності; необхідність спрощення процесуальної форми і зниження формалізму із запровадженням одночасних додаткових процесуальних гарантій дотримання прав і свобод людини;

Аналіз чинного законодавства, зокрема динаміки змін до розділу IX-1 КПК України, засвідчує реактивний характер нормотворчої політики, відсутність системного підходу до регулювання кримінального провадження в умовах різних НПР. З урахуванням правової спільності зазначених режимів, доцільним є введення універсальної дефініції «надзвичайний правовий режим» до законодавства України, що дозволить уніфікувати та систематизувати кримінально-процесуальні механізми у кризових обставинах.

Пропонується ініціювати зміну назви розділу IX-1 КПК України, а також відповідне редагування його змісту із закріпленням універсального підходу до кримінального провадження у межах надзвичайних правових режимів. Необхідним також є внесення змін до чинного Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» із додаванням статті або розділу, який визначатиме універсальне поняття «надзвичайний правовий режим» як юридичної категорії, а також внесення цього родового поняття до ст. 3 КПК України.

Умови НПР зумовлюють необхідність балансування між забезпеченням публічного інтересу та дотриманням фундаментальних прав особи, що передбачає використання інструментів дерогації лише у чітко визначених межах із належним міжнародним контролем.

Констатується, що загальнотеоретичне розуміння кримінального процесуального доказування є неоднозначним, що зумовлює різне тлумачення правозастосовної практики. Концепція двоетапного підходу до структури

доказування (отримання доказів та обґрунтування ними процесуальних рішень), видається найбільш ґносеологічною та виваженою в умовах НПР.

Ефективність доказування в умовах НПР залежить від здатності уповноважених суб'єктів діяти адаптивно, із дотриманням вимог як національного, так і міжнародного права. З огляду на це, особливої актуальності набуває ситуаційний підхід, який передбачає типізацію слідчих ситуацій і формулювання відповідних криміналістичних алгоритмів дій.

Запропоновано теоретичну модель пріоритезації кримінальних проваджень (на стратегічному та локальному рівнях). На стратегічному рівні під пріоритезацією кримінальних проваджень пропонується розуміти діяльність суб'єктів кримінального провадження (насамперед прокурора як процесуального керівника), спрямовану на визначення черговості, ступеня важливості та обсягу ресурсного забезпечення розслідування окремих кримінальних проваджень (або їх епізодів) з урахуванням об'єктивних критеріїв суспільної небезпеки, тяжкості злочину, масштабу спричиненої шкоди, рівня організованості злочинної діяльності, а також пріоритетів державної кримінальної політики.

На локальному рівні пропонується визначати пріоритезацію доказування у кримінальних провадженнях як процесуальну та тактичну діяльність слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування або слідчої групи, що полягає у визначенні послідовності, значущості та першочерговості збирання, фіксації, перевірки та використання доказів, виходячи з потреб доказування ключових обставин кримінального правопорушення, забезпечення належного процесуального статусу осіб, захисту прав потерпілих, а також ефективного представлення справи в суді.

Визначено, що з урахуванням стратегічного рівня пріоритезації доцільним є запровадження спеціалізації суддів у кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів, з урахуванням їхньої специфіки, надзвичайних умов доказування, інтенсивного використання цифрових доказів та міжнародно-правової складової, що вимагає від суддів не лише загальної процесуальної підготовки, а й глибокої обізнаності в питаннях міжнародного гуманітарного та кримінального права, воєнної специфіки злочинів, методології роботи з OSINT-даними, а також стандартів МКС та ЄСПЛ щодо оцінки таких доказів

Запропоновано авторське визначення множинної підслідності як визначеної кримінальним процесуальним законом сукупності правил і критеріїв, за якими конкретне кримінальне провадження відноситься до відання (компетенції) і може здійснюватися декількома органами досудового розслідування, визначеними статтею 216 КПК України, незалежно від їх основної підслідності, якщо це обумовлено характером правопорушення, спеціалізацією, надзвичайними умовами (збройний конфлікт, воєнний чи надзвичайний стан), або унеможливленням функціонування первинно уповноваженого органу.

Використання показань відповідно до ч. 11 ст. 615 КПК України є виправданим винятком у надзвичайних умовах, проте воно не повинно перетворюватися на норму, що підміняє основні процесуальні гарантії.

Зауважується, що огляд місця події залишається однією з ключових слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні, що забезпечує здобуття первинної доказової інформації, яка має вирішальне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, формування версій та планування подальших етапів розслідування. В умовах бойових дій, високої замінованості територій, ризиків повторних обстрілів або атак дронів, організація ОМП потребує координації між правоохоронними органами, ЗСУ, саперами, ДСНС, медичними установами, місцевою владою, а також застосування безпечних дистанційних технологій і міждисциплінарних підходів.

Вивчення специфіки ОМП в умовах НПР обумовлена не лише практичними викликами, але й необхідністю нормативного врегулювання ряду аспектів, зокрема: застосування новітніх технічних засобів (3D-сканування, БПЛА, супутникової зйомки), можливості проведення СРД без понять, особливостей огляду трупів та місць масових поховань.

Перспективними є інтеграція цифрових інструментів (підсистеми «Слідчий протокол»), розробка технічних стандартів 3D-фіксації місця події, удосконалення процедур правового визнання новітніх засобів як повноцінних джерел доказів.

Збір доказової інформації на місцях масових поховань потребує максимальної точності, дотримання міжнародних стандартів (Міннесотський, Борнмутський протоколи), поваги до гідності жертв і залучення спеціалістів з судової археології, антропології, генетики.

Проведення допитів в умовах дії НПР вимагає істотного переосмислення як організаційно-процесуальних підходів, так і нормативного забезпечення цього виду слідчої (розшукової) дії. Сучасні реалії, обумовлені військовою агресією проти України, актуалізують необхідність глибокого наукового та практичного аналізу специфіки допиту в надзвичайних умовах. Насамперед, важливим є врахування психоемоційного стану осіб, яких допитують, індивідуальних особливостей їхнього досвіду (зокрема полону, травм тощо), а також забезпечення безпеки всіх учасників кримінального провадження.

Норма ч. 11 ст. 615 КПК України, яка передбачає можливість використання показань, здобутих за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації, має винятковий характер і потребує чіткішого формулювання щодо фактичних підстав її застосування.

Досвід судової практики демонструє як позитивні приклади реалізації зазначеної норми, так і випадки її розширеного, іноді необґрунтованого, тлумачення, що може свідчити про наявність ризику порушення прав учасників провадження. Запропонована в підрозділі редакція ч. 11 ст. 615 КПК України дозволяє збалансувати інтереси правосуддя та необхідність збереження доказової інформації, водночас не допускаючи зловживань або процесуальних спрощень, не обґрунтованих умовами воєнного стану.

Окрему категорію становить допит військовополонених, який, будучи процесуально складним та етично чутливим, повинен здійснюватися з дотриманням усіх норм міжнародного гуманітарного права. Надаючи такій особі відповідний процесуальний статус, законодавець також повинен

передбачити можливість збереження доказів, що в першу чергу стосується показань такої особи. Проведення допиту такої особи в порядку ст. 225 КПК України повинно бути не правом, а обов'язком сторони обвинувачення, адже такі показання в майбутньому можуть мати критичне значення для кримінального провадження за умов, що допит такої особи буде або неможливий, або мало результативний.

Електронні (цифрові) докази, попри свою складну технічну природу, активно використовуються у національній кримінальній юрисдикції та мають потенціал стати самостійною процесуальною категорією, що вимагає відповідного нормативного закріплення.

У процесі цифрового документування злочинів в умовах НПП OSINT-інструменти довели свою ефективність як джерело доказової інформації, що дозволяє фіксувати обставини міжнародних злочинів, верифікувати локації подій, ідентифікувати осіб, причетних до протиправних дій, та здійснювати аналітичну реконструкцію подій.

Судова практика в Україні поступово формує стандарти допустимості цифрових доказів, отриманих з відкритих джерел, із врахуванням рекомендацій Протоколу Берклі, визнанням хеш-сум, метаданих та ланцюга зберігання доказів як елементів підтвердження достовірності та незмінності цифрової інформації.

На сьогоднішній день відбувається суттєва трансформація у підходах до доказування у кримінальних провадженнях, використанні цифрової інформації та активному залученні громадськості до цих процесів.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що законодавство України поки що не містить процедури верифікації результатів цифрової розвідки, отриманих не слідчим шляхом. Відповідно, суд змушений розглядати такі відомості в контексті загальної сукупності доказів, не маючи чітких критеріїв для встановлення їх достовірності та допустимості. Такий підхід потребує комплексного вирішення питання щодо статусу OSINT-аналітиків, які не є працівниками правоохоронних органів, на рівні спеціального закону «Про OSINT-діяльність», де будуть визначені вимоги до таких суб'єктів, їхні права та обов'язки, можливості використання їх звітів у кримінальному провадженні. У цьому законі доцільно визначити термін OSINT-аналітик; встановити умови акредитації або сертифікації; запровадити державний реєстр сертифікованих OSINT-фахівців, порядок взаємодії з ними, умови оплати тощо. Крім того, OSINT-аналітики зможуть залучатися в якості спеціалістів та надавати відповідні довідки.

Доцільним є доповнення глави 4 КПК України параграфом 6 «OSINT-звіт», у якому має бути визначено поняття такого джерела доказів та процесуальні вимоги до нього. Пропонуємо наступне визначення: «OSINT-звіт – аналітичний документ, сформований фахівцями у сфері відкритих джерел інформації, що містить узагальнені фактичні дані, отримані у законний спосіб із загальнодоступних цифрових ресурсів, із обов'язковою фіксацією джерел, часу доступу, цифрових ідентифікаторів, технічних умов збору та ін.)». При цьому такий звіт може подаватися, як стороною обвинувачення, так і стороною захисту, що підвищує гарантії змагальності та рівності сторін у поданні суду доказів.

Прозорість і зрозумілість, доступність порядку отримання інформації з відкритих джерел, планована структурованість таких звітів повинна позитивно вплинути і на діяльність суду при здійсненні перевірки та оцінки такої інформації. Доцільним у такому разі є доповнення ст. 93 КПК України формулюванням «OSINT-аналізу». Доцільним у такому разі є доповнення ст. 93 КПК України формулюванням «OSINT-аналізу».

Визначається, що особливої уваги потребують кримінальні провадження, пов'язані із безвісним зникненням осіб за особливих обставин. Установлено, що така категорія проваджень характеризується високим ступенем процесуальної складності, зокрема щодо: (1) фізичної недоступності до місць подій; (2) потреби в залученні міжвідомчої та міжнародної координації; (3) складнощами у отриманні біологічного матеріалу для геномної ідентифікації; (4) відсутності стандартних алгоритмів щодо фіксації та обробки доказів. Водночас зафіксовані позитивні зрушення – створення Єдиного реєстру зниклих безвісти за особливих обставин, законодавче удосконалення статусу таких осіб та прийняття спеціалізованих процедур, включаючи стандартизовані протоколи для здійснення огляду на місцях масових поховань, а також при роботі з репатрійованими тілами (останками) (на прикладі «протоколу Михайловського»), що інтегрує концепцію ланцюга збереження доказів у національну практику.

При розслідуванні воєнних злочинів (ст. 438 КК України) вказується на обов'язковість доказування контекстуального елементу. Особливого значення набуває методика допиту потерпілих, свідків і військовополонених із застосуванням процесуального інтерв'ю, що відповідає критеріям достовірності та гуманітарної чутливості.

Ратифікація Римського Статуту і впровадження механізмів співпраці з Міжнародним кримінальним судом, включаючи створення ЛТ, трансформують український доказовий процес у напрямку його відповідності міжнародним стандартам, що має ключове значення для реалізації принципу комплементарності та зміцнення національного правосуддя.

Ефективне реагування на виклики кримінального процесу в умовах НПР потребує комплексного підходу: адаптації кримінального процесуального законодавства, інституціональної модернізації, впровадження новітніх методик та залучення міжнародного досвіду. Зазначене створює фундамент для формування системи доказування, здатної функціонувати навіть в умовах правової турбулентності, зберігаючи принципи справедливості, гуманності та верховенства права.

Розроблені зміни до кримінального процесуального законодавства.

По закінченню доповіді дисертанта, присутніми було поставлено низку запитань.

КОРНІЄНКО М.В., доктор юридичних наук, професор: У роботі ви пропонуєте запровадження пріоритезації. Яким чином вона впливає на процес доказування в умовах надзвичайних правових режимів та яким чином вона може бути здійснена?

Нікішев О.В.: Дякую за запитання, шановний Максим Вікторович. дякую за запитання, шановна Ганна Володимирівна. В умовах НПР час слідчі, прокурори та суди працюють в умовах кадрового дефіциту, ризиків для життя, втрати

інфраструктури, нестабільного доступу до реєстрів та баз даних. За таких умов обробка всіх кримінальних проваджень у звичайному порядку неможлива.

Пріоритизація дозволяє зосередити наявні ресурси на провадженнях, які мають найбільше суспільне значення (наприклад, воєнні злочини, злочини проти основ національної безпеки, корупційні діяння в критичних сферах), забезпечуючи тим самим ефективніше збирання та оцінку доказів у цих справах.

Під час НПР збір доказів ускладнюється: свідки евакуйовані або загинули, документи знищені чи переміщені, місце події недоступне. У таких умовах швидкість реагування критично важлива.

Пріоритетність дозволяє своєчасно зафіксувати докази, які згодом можуть бути втрачені (наприклад, фото- та відео матеріали з місця теракту або дії окупантів), зберігаючи їхню достовірність і допустимість.

Коли суспільство бачить, що правоохоронна система реагує насамперед на найтяжчі злочини або злочини, які викликають найбільший суспільний резонанс, це зміцнює довіру громадян до правової системи навіть у надзвичайних умовах.

Системна, а не вибіркова, пріоритизація проваджень сприяє рівному доступу до правосуддя та прозорості кримінального процесу. Без визначених пріоритетів існує ризик неефективного використання часу і зусиль: ресурси розпорошуються, тоді як важливі провадження «завмирають».

Пріоритезація уможлиблює концентрацію процесуальних дій, мінімізує дублювання збирання доказів, дозволяє оперативно створювати міжвідомчі групи (що передбачено, наприклад, ст. 39 КПК у редакції 2022 р.), зменшуючи загальну процесуальну інертність.

Такий підхід виступає формою управлінського (у т.ч. стратегічного) реагування на обмеженість інституційних ресурсів, забезпечує концентрацію зусиль слідчих та прокурорів на справах із найвищим суспільним значенням або перспективою доведення до суду, сприяє досягненню розумного балансу між ефективністю розслідування та принципом справедливості.

Пріоритезація в межах кримінального провадження також може мати форму селекції, що передбачає обґрунтований відбір об'єктів розслідування за задалегідь визначеними критеріями, включаючи час, місце, масштаб правопорушення, рівень ієрархії причетних осіб тощо, з метою підвищення результативності доказування та подальшого кримінального переслідування.

З метою вдосконалення нормативних механізмів пріоритезації пропонується доповнити ст. 36 та ст. 39 КПК України відповідними пунктами щодо повноважень прокурора і керівника органу досудового розслідування формувати пріоритетні категорії справ та затверджувати плани їх процесуального супроводу з урахуванням умов правового режиму і суспільного інтересу.

КОРНІЄНКО М.В., доктор юридичних наук, професор: Дякую, доцільним є направлення цих пропозицій до органів законодавчої ініціативи.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: Ви наголошуєте на важливості цифрових доказів в умовах надзвичайних правових режимів. Поясніть, у чому полягає специфіка оцінки таких доказів?

НІКІШЕВ О.В.: Шановний Дмитре Вікторовичу, дякуємо Вам за запитання. Проаналізовані нами судові рішення щодо електронних доказів, протоколу

Берклі, OSINT вказує на те, що при оцінці таких доказів судді посиляються не тільки на зміст відомостей, отриманих під час огляду інформації з відкритих джерел, але й безпосередньо зазначають технічні аспекти цифрових доказів, таких як хеш-суми, метадані, ланцюг зберігання доказів, і визнають їх доказове значення як відповідність критерію допустимості та достовірності доказів, отриманих з відкритих джерел. Відбувається формування усталеної судової практики щодо перевірки та оцінки доказів, отриманих з відкритих джерел з використанням Протоколу Берклі.

Судова практика визнає OSINT допустимим способом збирання відомостей, якщо забезпечено: фіксацію джерел та способу доступу до них, належне документування дій, кореляцію з іншими доказами, відповідність процесуальному способу отримання доказової інформації належним суб'єктом.

Звісно що і загальні критерії допустимості доказів: щодо суб'єкта отримання такої інформації, процесуального порядку її фіксації, зберігання та інші мають бути оцінені.

МКС визнає доказами і цифрові матеріали, якщо збережено chain of custody. При цьому не встановлюється фактичних обмежень щодо суб'єкта, який надає суду такі докази.

Зазначений підхід суттєво відрізняється від регулювання порядку збирання та подання доказів за КПК України. В умовах НПП це суттєво ускладнює взаємодію з OSINT-аналітиками, які не є суб'єктами, уповноваженими здійснювати доказування. Дані, зібрані OSINT-дослідниками, формально не є доказами, якщо не будуть дотримані відповідні процедури. По суті, при отриманні інформації від таких суб'єктів слідчий повинен поетапно провести ту саму роботу з фіксування інформації з відкритих джерел, що є дубляжем уже проведеного аналітиками розслідування. Дискусійним є навіть залучення для проведення СРД з огляду такої інформації OSINT-аналітика у якості спеціаліста, адже має бути підтверджено його обізнаність у такій діяльності. Можливим є залучення таких осіб як свідків, у випадках, коли від них надійшла інформація про те, що при моніторингу Інтернет-ресурсів вони отримали дані про вчинення кримінального правопорушення. Після чого такий суб'єкт може бути допитаний як свідок та залучатися до відповідних оглядів.

У зв'язку з чим нами внесені відповідні пропозиції до чинного законодавства.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: Дякую за відповідь!

МАРЧЕНКО О.А. кандидат юридичних наук, доцент: У мене є до вас декілька запитань. По-перше, цікаво дізнатися, чому у роботі ви детально зупиняєтеся лише на окремих СРД? І по-друге, у чому ви вбачаєте доцільність визначення у розділі IX-1 КПК України узагальнюючого критерію та зміну формулювання на «Особливості досудового розслідування, судового розгляду в умовах надзвичайних правових режимів»?

НІКІШЕВ О.В.: Дякую за запитання, шановна Олено Анатоліївно! Щодо першого питання. Дійсно, в контексті дослідження ми зупиняємося на огляді місця події, допиті та роботі з електронними (цифровими) доказами. Аналіз наукових джерел, слідчої та судової практики продемонстрував, що в умовах обмеженого доступу до територій, складної безпекової ситуації, переміщення

органів та установ державної влади, міграційних процесів та інших факторів, які є характерними для надзвичайних правових режимів саме результати огляду місця події, допитів, роботи з цифровими доказами стають найбільш поширеними засобами доказування. Свідченням цьому є фокус уваги вчених, і зміни до загальних норм КПК України та увага, приділена цим засобам доказування в розділі IX-1 КПК України. Розуміючи досить широкий предмет дисертації та обмеженість її обсягу, ми визначили пріоритетними ці засоби доказування.

Щодо другого досить слушного питання. Нами були проаналізовані різні надзвичайні правові режими, і констатовано, що фактори, які впливають на здійснення кримінального провадження в цілому та доказування як центральної його ланки, здебільшого є тотожними. Зокрема, до них можна віднести: можливості обмеження окремих прав і свобод в умовах НПР, важко доступність окремих територій, переміщення органів державної влади; міграційні процеси; унеможливлення проведення окремих СРД; необхідність спрощення вимог до проведення окремих СРД у зв'язку із безпековою складовою тощо.

Крім того, нами було проаналізовано, як змінювався розділ IX-1 КПК України. Початково він мав назву «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», у 2021 році назву доповнено терміном «чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях». А з початком повномасштабного вторгнення його назва змінювалася ще двічі. І у нинішній редакції він має назву «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану».

Це викликало у нас логічне питання: «Чому законодавець не діє проактивно?» Адже якщо необхідним буде введення надзвичайного стану, то КПК України знову-таки не міститиме норм, які визначають специфіку кримінального провадження у такому правовому режимі. Відтак нами пропонується з урахуванням ідентичності більшості факторів в умовах НПР визначити назву розділу IX-1 КПК України та пов'язані із воєнними перетворення норми з використанням універсальної дефініції «надзвичайні правові режими».

МАРЧЕНКО О.А., кандидат юридичних наук, доцент: Дякую!

ЯНКОВИЙ М.О. кандидат юридичних наук, професор: Під час доповіді Вами було зазначено щодо необхідності використання стандартизованих протоколів під час проведення слідчих (розшукових) дій на місцях масових поховань та репатріації тіл загиблих. Поясніть будь ласка, про які протоколи йде мова та яке їх значення для доказування в умовах надзвичайних правових режимів, адже саме це є тематикою вашої роботи.

НІКІШЕВ О.В.: Дякую за запитання, шановний Миколо Олександровичу!

Робота з тілами потребує відповідного оформлення у процесуальному плані. Стандартні протоколи огляду місця події та огляду трупа не створюють належних процесуальних гарантій та не є ефективними при фіксації доказів на місцях масових поховань.

Є відповідні рекомендації Міжнародного Комітету Червоного Хреста, міжнародних організацій щодо складання протоколів на місцях масових поховань. Однак Україна стикнулася ще і з питанням репатріації тіл загиблих захисників.

І під час дослідження разом з науковим керівником нами була проаналізована практика роботи слідчих по Україні у цих напрямках. Ми дізналися, що старшим слідчим в особливо важливих справах – криміналістом відділу розслідування злочинів скоєних проти життя та здоров'я особи слідчого управління ГУНП в Одеській області Павлом Михайловським було узагальнено міжнародні рекомендації щодо роботи з тілами в екстраординарних умовах та адаптовано до використання в українській правозастосовній практиці.

Ним розроблено унікальну систему кодування для трупів, залишків тіл, речових доказів, які знаходяться при них. Код складається з відповідних позначень: місце (регіон); місяць/рік; порядковий номер об'єкта (пакета); первинний номер вказаний на об'єкті (пакетові) при його отриманні; порядковий номер трупа (B-body); порядковий номер залишків та фрагментів; порядковий номер виявленого речового доказу (речі, предмети, документи, ін). Вони утворюють єдиний унікальний код, який індивідуально виділяє та слугує ідентифікатором невпізаного трупу або решток. Саме його буде зазначено у всіх процесуальних документах, які пов'язані із проведенням процесуальних дій з таким трупом, рештками тощо при проведенні оглядів, призначенні відповідних експертиз, у випадках направлення до різних установ. Крім того, слідчим було розроблено і відповідні протоколи огляду трупів, у яких визначені схеми для максимально ефективної фіксації усіх ідентифікаційних ознак трупів з метою їх ідентифікації.

Використання запропонованого кодування за «протоколом Михайловського» забезпечує повний, послідовний огляд та дослідження трупів, запобігання втрати фрагментів/решток тіл, а також правильне уніфіковане заповнення процесуальних документів і можливість відстеження переміщення тіл та їх залишків. На сьогоднішній день цей алгоритм роботи та кодифікації продемонстрував свою ефективність при роботі репатрійованими тілами і є вітчизняним аналогом ланцюга збереження доказів (Chain of Custody) при процесуальній роботі з невпізнаними трупами.

Протокол дає змогу фіксувати всі ключові ідентифікаційні характеристики безпосередньо на місці виявлення тіла або його фрагментів. Це особливо важливо в контексті експертиз з ідентифікації ДНК, судово-медичних та трасологічних досліджень, коли помилки в маркуванні можуть призвести до фатальних юридичних та гуманітарних наслідків.

ЯНКОВИЙ М.О. кандидат юридичних наук, професор: Сьогодні пропозиції, дуже цікаво.

Після відповідей на запитання слово було надано науковому керівнику доктору юридичних наук, професорці Тетерятник Г.К., яка надала оцінку дисертанта та охарактеризувала Нікішева Олексія Валерійовича, як цілеспрямованого, сумлінного та відповідального здобувача. Він зарекомендував себе як дисциплінований і надійний дослідник, що володіє такими важливими професійними якостями, як організованість, послідовність у досягненні поставлених цілей, здатність до самостійної роботи, готовність

приймати рішення в нестандартних ситуаціях, спостережливість, компетентність, аналітичність та ініціативність.

У своїй роботі дисертант успішно вирішив наукову задачу, яка полягала у формулюванні нових наукових висновків щодо особливостей доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів, виявленні наявних проблем у цій сфері та розробленні науково обґрунтованих підходів до їх вирішення. У зв'язку з цим науковий керівник просить членів фахового семінару підтримати дослідження Нікішева О.В. та рекомендувати його дисертацію до захисту на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право».

Наукова керівниця також подякував всім присутнім за підтримку наукового дослідження і здобувача.

Під час наукової дискусії учасниками публічної презентації надано свої думки і міркування, щодо представленого на розгляд дослідження.

КОРНІЄНКО М.В. доктор юридичних наук, професор: Ознайомившись зі змістом дисертаційної роботи, заслухавши доповідь здобувача та надані ним відповіді на поставлені запитання, можу зробити висновок, що подане дослідження становить вагомий внесок у розвиток науки кримінального процесуального права. Висновки та наукові пропозиції, сформульовані в дисертації, пройшли відповідну апробацію, а ключові положення наукової роботи знайшли відображення у належній кількості публікацій за профілем тематики, що свідчить про системний та ґрунтовний підхід здобувача до опрацювання теми. Результати дослідження також знайшли своє практичне застосування, що підтверджено наявними актами впровадження. Враховуючи актуальність, наукову новизну та рівень виконання, дисертація відповідає встановленим вимогам, а тому може бути рекомендована до публічного захисту у спеціалізованій вченій раді для присудження наукового ступеня доктора філософії.

ВОЛОШАНІВСЬКА Т.В., доктор юридичних наук, доцент: У представленому дослідженні вдало поєднано теоретичні засади та практичний аспект теми. Дисертаційна робота містить належні для цього рівня елементи наукової новизни. Сьогоднішній виступ та відповіді на запитання свідчать про сформованість Олексія Валерійовича як науковця, володіння відповідною методологією дослідження та глибоке розуміння предмету роботи. Вважаю за можливе рекомендувати дисертацію до публічного захисту.

МУДРЕЦЬКА Г.В., кандидат юридичних наук, доцент: Я підтримую думки колег, що представлена дисертація може бути рекомендована до разового публічного захисту для здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право». Робота є безумовно актуальною, базується на сучасних наукових джерелах та досягненнях практики.

ЛІСНІЧЕНКО Д.В., кандидат юридичних наук, доцент: Мені дуже сподобався креативний підхід здобувача до висвітлення матеріалу, його пропозиції до чинного законодавства. Буду підтримувати роботу.

ЯНКОВИЙ М.О. кандидат юридичних наук, професор: Вважаю, що робота може бути рекомендована до публічного захисту. Дійсно підняті важливі проблеми практики, у тому числі автором запропоновані шляхи їх вирішення. Робота відповідає вимогам сьогодення.

ВИСНОВОК

**про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів
Нікішева Олексія Валерійовича на тему:**

**«Особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах
надзвичайних правових режимів»,
поданої на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність дослідження особливостей доказування у кримінальних провадженнях в умовах надзвичайного правового режиму (НПР) зумовлена низкою взаємопов'язаних обставин, які трансформують як національний кримінальний процес, так і його взаємодію з міжнародною системою правосуддя.

На сучасному етапі державотворення Україна, починаючи з 2014 року, перебуває у стані тривалого збройного конфлікту, що з 24 лютого 2022 року набув характеру повномасштабної війни внаслідок неспровокованого збройного вторгнення Російської Федерації. Цей факт об'єктивно зумовлює впровадження воєнного та інших надзвичайних правових режимів, які радикально змінюють правове середовище здійснення кримінального провадження.

Крім того, тривалий збройний конфлікт обумовлює нові виклики, пов'язані із значною кількістю воєнних злочинів (з початку повномасштабного вторгнення зафіксовано понад 167 тисяч таких злочинів), розслідування яких вимагає специфічного підходу до процесу доказування: від ідентифікації тіл на місцях масових поховань до збору цифрових доказів, документування руйнувань цивільної інфраструктури, депортацій, сексуального насильства, катувань тощо. Не менш важливим є забезпечення спеціалізації суддів з розгляду таких кримінальних проваджень.

У таких умовах доказування набуває особливого значення як ключовий інструмент не лише для вирішення завдань кримінального провадження, але й забезпечення реалізації конституційних прав людини, передбачених статтею 3 Конституції України, а також гарантованих міжнародними договорами, такими як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Міжнародний пакт про громадянські і політичні права тощо. Зазначене зобов'язує органи кримінальної юстиції враховувати стандарти справедливого суду, рівності сторін, заборони тортур, презумпції невинуватості та права на ефективний засіб юридичного захисту навіть у кризових умовах.

Воєнні дії та тимчасова окупація окремих територій України створюють численні правові, організаційні та процедурні ускладнення. Обмеження доступу до місць вчинення злочинів, фізичне знищення доказів, зникнення або загибель учасників провадження, неможливість залучення сторін до особистої участі у досудовому розслідуванні та судовому розгляді унеможливають застосування традиційних підходів до доказування. У цих умовах постає питання про допустимість, достовірність і належність доказів, зібраних за межами прямого процесуального контролю української юрисдикції, зокрема за допомогою міжнародних слідчих механізмів або партнерських організацій.

Особливе значення набуває використання нових, нетипових для класичного кримінального провадження доказів. Ідеться, зокрема, про цифрові

докази (супутникові зображення, метадані, аудіо- та відеозаписи з соціальних мереж), біометричні дані та ДНК-ідентифікацію тіл у місцях масових поховань, звіти міжнародних моніторингових місій, результати OSINT-розслідувань. Це вимагає перегляду стандартів оцінки доказів, формування підвищених критеріїв їх автентифікації та врахування технологічної еволюції засобів фіксації воєнних злочинів.

Крім того, в умовах триваючого збройного конфлікту Україна активно взаємодіє з міжнародними юрисдикційними структурами, зокрема з Міжнародним кримінальним судом, в юрисдикції якого перебувають окремі категорії воєнних злочинів, злочинів проти людяності та геноциду. Це вимагає гармонізації національних процедур доказування із міжнародними стандартами, вироблення уніфікованих підходів до збирання, фіксації та оцінки доказів, придатних як для національного, так і для міжнародного кримінального процесу.

У сучасних реаліях особливої актуальності набуває також проблема забезпечення належного балансу між публічними інтересами держави у досягненні ефективного правосуддя в умовах НПР та захистом приватних інтересів, прав і свобод особи. Зокрема, йдеться про питання допустимості обмеження окремих прав у зв'язку з потребою забезпечення безпеки або оперативного реагування в умовах НПР. Це зумовлює потребу у формулюванні чітких меж допустимого процесуального компромісу та законодавчого врегулювання виняткових процедур доказування, що не суперечать міжнародним стандартам.

З моменту набуття чинності КПК України 2012 року лише два комплексних монографічних дослідження були присвячені тематиці здійснення кримінального провадження в умовах НПР: О. В. Лазукової (м. Харків, 2018 рік) та Г. К. Тетерятник (м. Одеса, 2021 рік).

З початку повномасштабного вторгнення значно активізувалися наукові пошуки в частині особливостей доказування в умовах НПР, їм присвячені публікації багатьох вчених: І. М. Вигівського, В. А. Завтура, І. В. Гловюк, О. М. Дуфенюк, А. В. Коваленка, О. В. Лазукової, Т. О. Лоскутова, М. І. Пашковського, М. А. Погорецького, О. В. Пчеліної, В. В. Рогальської, О. В. Таран, Г. К. Тетерятник, О. О. Торбаса, Т. Г. Фоміної, А. В. Шевчишена, М. С. Цуцкірідзе, Ю. М. Чорноус та багатьох інших знаних вчених.

Узагальнюючи, можна зазначити, що більшість вчених на теперішній час переймаються певними аспектами здійснення кримінального провадження в умовах НПР (зокрема, триваючого четвертий рік воєнного стану).

Ситуація, яка відбувається в Україні з 2014 року свідчить про те, що часто державні інституції крокують навіть попереду наукової доктрини, оперативно розробляючи пам'ятки, алгоритми, стандарти, методики, необхідні органам досудового розслідування, прокуратурі та суду, учасникам кримінального процесу для дій у кризових умовах.

Окремо варто зазначити про значний внесок у розвиток наукових досліджень із цієї проблематики громадських організацій, таких, як JustGroup, TruthHounds, Українська Гельсінська спілка з прав людини, Міжнародний фонд «Відродження» та багатьох інших, які проводять аналітичні дослідження, взаємодіють з громадянським суспільством та державними інституціями,

вченими та практиками у пошуках спільних рішень щодо вдосконалення діяльності органів кримінальної юстиції в умовах НПР.

Усе вищенаведене свідчить, про синергію вчених, державних та міжнародних інституцій, громадянського суспільства, направлену на віднаходження оптимальних шляхів у відновленні справедливості, забезпеченні прав людини в екстраординарних умовах та притягненні до відповідальності винуватих осіб.

Все це дає серйозний поштовх та створює підґрунтя до проведення комплексних наукових досліджень, узагальнення таких напрацювань, зокрема, щодо особливостей доказування в умовах НПР.

Таким чином, дослідження особливостей доказування в умовах дії НПР потребує комплексного переосмислення інституційних, процедурних та нормативних засад кримінального процесу, адаптації до новітніх викликів воєнного часу, цифрової трансформації та глобалізації правосуддя. Це обумовлює теоретичну, практичну та нормативну значущість обраної теми, її стратегічне значення для розбудови правової системи України у воєнний та післявоєнний періоди.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до положень Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 11 червня 2021 року № 231/2021), Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджена указом Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021-2023 роки (що затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р) пріоритетного напрямку «Правові механізми забезпечення і захисту прав та свобод людини», «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні» Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, затвердженої постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 26 березня 2021 року №12-21.

Дослідження є складовою плану науково-дослідної роботи Одеського державного університету внутрішніх справ «Пріоритетні напрямки розвитку та реформування правоохоронних органів в умовах розгортання демократичних процесів у державі» (державний реєстраційний номер 0116U006773) та частиною загальної наукової теми, що виконувалася кафедрою кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ «Охорона та захист прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального провадження» (0114U004019) (2019 – 2024 рр.), частиною загальної наукової теми, що виконується наразі кафедрою кримінального процесу та криміналістики «Сучасні тенденції розвитку кримінального процесу та криміналістики» (0124U003473) (2024 – 2029 рр.).

Тема дисертаційного дослідження затверджена Вченою радою Одеського державного університету внутрішніх справ (протокол № 3 від 28.10.2021).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є отримання наукового результату у вигляді теоретично обґрунтованих положень щодо особливостей доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових

режимів, а також формування на цій основі науково обґрунтованих рекомендацій щодо вдосконалення чинного законодавства і практики його застосування.

Для досягнення зазначеної мети поставлено такі *завдання*:

- надати правову характеристику надзвичайних правових режимів та виокремити фактори, що детермінують особливості доказування у кримінальному процесі;
- з'ясувати природу кримінального процесуального доказування та його елементи;
- визначити специфіку повноважень суб'єктів доказування в умовах надзвичайних правових режимів;
- проаналізувати особливості огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів;
- дослідити значення електронних (цифрових) доказів у процесі доказування в умовах надзвичайних правових режимів;
- з'ясувати специфіку проведення допитів в екстраординарних умовах;
- розглянути особливості доказування в окремих категоріях кримінальних проваджень в умовах надзвичайних правових режимів;
- розробити пропозиції до чинного законодавства з метою його вдосконалення та рекомендації щодо реалізації.

Об'єкт дослідження – правовідносини, що виникають, змінюються та припиняються у процесі доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів.

Предмет дослідження – особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів.

Методи дослідження. Методологічну основу дисертаційного дослідження становить сукупність загальнонаукових, спеціально-юридичних та міждисциплінарних методів, які застосовувалися з урахуванням мети й завдань дослідження, логіки побудови дисертаційної роботи, специфіки досліджуваної проблематики доказування в умовах дії надзвичайних правових режимів.

Насамперед у роботі використано загальнонаукові методи пізнання: діалектичний метод для розкриття сутності правової природи доказування, виявлення змін у правозастосовній практиці під впливом надзвичайних обставин (розділи 1 – 3), дослідження взаємозв'язку елементів процесу доказування із правовим статусом суб'єктів кримінального провадження (підрозділ 1.3); аналіз і синтез застосовувалися на всіх етапах дослідження для виокремлення елементів доказування, які зазнають модифікації в умовах НПР, порівняння національної та міжнародної доктрини щодо роботи з доказами в надзвичайних умовах (розділи 1 – 3); індукція та дедукція слугували для формування загальних висновків на підставі конкретних емпіричних прикладів, зокрема аналізу практики огляду місця події чи допиту в умовах бойових дій або обмеженого доступу (розділи 2 – 3).

У межах спеціально-юридичних методів дослідження застосовувалися: формально-юридичний метод для аналізу чинного кримінального процесуального законодавства України, а також спеціальних норм які регламентують НПР (підрозділ 1.2, 1.3., розділ 2 – 3); порівняльно-правовий метод для порівняння положень українського законодавства з міжнародними

правовими актами (розділ 2 – 3), а також для аналізу підходів до доказування в інших правових системах у контексті надзвичайних ситуацій; системно-структурний метод використовувався для побудови комплексної картини функціонування доказування у зв'язку з його засобами, етапами, суб'єктами та факторами НПР (розділи 1 – 3).

У роботі також застосовано метод правового прогнозування, що дозволив сформулювати науково обґрунтовані пропозиції щодо вдосконалення положень КПК України (розділи 1 – 3).

Аксіологічний підхід є важливим методологічним компонентом даного дисертаційного дослідження, оскільки дозволяє розглядати доказування не лише як формально-правовий процес, але й як інструмент забезпечення та відновлення базових прав і цінностей людини, зокрема права на справедливий суд, доступ до правосуддя, гідність, безпеку, правову визначеність.

Застосування цього підходу забезпечує фокус на ціннісному змісті доказування в умовах НПР, де особливої актуальності набувають питання балансу між ефективністю правозастосування та дотриманням фундаментальних прав особи. Завдяки цьому підходу критично осмислюється допустимість процесуального компромісу (наприклад, відступу від принципу змагальності, забезпечення участі захисника, повноти фіксації) через призму верховенства права та принципу пропорційності обмежень (розділи 1 – 3).

Емпіричну базу дослідження становлять аналіз матеріалів судової практики (ЄДРСР) щодо кримінальних проваджень, здійснених під час воєнного стану, на деокупованих територіях; вивчення звітів міжнародних організацій, які документували порушення прав людини та процесуальні особливості збирання доказів в умовах НПР; узагальнення матеріалів слідчої практики, зокрема у форматі відкритих інтерв'ю, рекомендацій МВС, Національної поліції України, Офісу Генерального прокурора.

Наукова новизна отриманих результатів визначається тим, що дисертація є першою в українській кримінальній процесуальній науці після прийняття КПК 2012 р. кваліфікаційною науковою працею, в якій комплексно досліджено інститут відновлення втрачених матеріалів кримінального провадження. До найбільш вагомих результатів, що містять наукову новизну, слід віднести такі:

уперше:

- запропоновано нове джерело доказів – OSINT-звіт, під яким пропонується розуміти аналітичний документ, сформований фахівцями у сфері відкритих джерел інформації, що містить узагальнені фактичні дані, отримані у законний спосіб із загальнодоступних цифрових ресурсів, із обов'язковою фіксацією джерел, часу доступу, цифрових ідентифікаторів, технічних умов збору та ін.

Аргументована доцільність його закріплення у ч. 2 ст. 84 КПК України, глави 4 КПК України параграфом 6 «OSINT-звіт», у якому має бути визначено поняття такого джерела доказів та процесуальні вимоги до нього, доповнення ст. 93 КПК України формулюванням «OSINT-аналізу». Обґрунтована необхідність розробки Закону України «Про OSINT-діяльність», з метою розширення можливостей залучення OSINT-аналітиків, які не є працівниками правоохоронних органів, до кримінального провадження;

- запропоновано теоретичну модель пріоритезації кримінальних проваджень (на стратегічному та локальному рівнях). На стратегічному рівні під пріоритезацією кримінальних проваджень пропонується розуміти діяльність суб'єктів кримінального провадження (насамперед прокурора як процесуального керівника), спрямовану на визначення черговості, ступеня важливості та обсягу ресурсного забезпечення розслідування окремих кримінальних проваджень (або їх епізодів) з урахуванням об'єктивних критеріїв суспільної небезпеки, тяжкості злочину, масштабу спричиненої шкоди, рівня організованості злочинної діяльності, а також пріоритетів державної кримінальної політики.

На локальному рівні пропонується визначати пріоритезацію доказування у кримінальних провадженнях як процесуальну та тактичну діяльність слідчого, прокурора, керівника органу досудового розслідування або слідчої групи, що полягає у визначенні послідовності, значущості та першочерговості збирання, фіксації, перевірки та використання доказів, виходячи з потреб доказування ключових обставин кримінального правопорушення, забезпечення належного процесуального статусу осіб, захисту прав потерпілих, а також ефективного представлення справи в суді.

- обґрунтовано необхідність запровадження спеціалізації суддів у кримінальних провадженнях щодо міжнародних злочинів, з урахуванням їхньої специфіки, надзвичайних умов доказування, інтенсивного використання цифрових доказів та міжнародно-правової складової, що вимагає від суддів не лише загальної процесуальної підготовки, а й глибокої обізнаності в питаннях міжнародного гуманітарного та кримінального права, воєнної специфіки злочинів, методології роботи з OSINT-даними, а також стандартів МКС та ЄСПЛ щодо оцінки таких доказів;

- визначено потребу в інституційному запровадженні стандартизованих протоколів для здійснення огляду на місцях масових поховань, а також при роботі з репатрійованими тілами;

удосконалено:

- наукові підходи щодо уніфікованості факторів надзвичайних правових режимів, які впливають на кримінальне провадження, у зв'язку з чим обґрунтовується необхідність визначення у розділі IX-1 КПК України узагальнюючого критерію та зміну формулювання на «Особливості досудового розслідування, судового розгляду в умовах надзвичайних правових режимів»;

- аргументацію щодо окремого нормативного врегулювання допиту військовополонених як процесуального суб'єкта зі спеціальним статусом, включаючи: проведення допиту в обов'язковому порядку за ст. 225 КПК України до моменту обміну; дотримання міжнародних стандартів захисту прав військовополонених під час допиту; гарантування ефективності збирання доказів у контексті майбутньої неможливості повторного допиту. Запропоновано імперативне формулювання змін до ч. 11 ст. 615 КПК України, яке б передбачало необхідність доведення неможливості повторного допиту у суді, встановлювало презумпцію проведення допиту в судовому засіданні та підвищувало гарантії змагальності сторін;

- уточнено і поглиблено доктринальне розуміння предмету відання органів досудового розслідування в умовах надзвичайних правових режимів, у

зв'язку з чим запропоновано авторське визначення множинної підслідності як визначеної кримінальним процесуальним законом сукупності правил і критеріїв, за якими конкретне кримінальне провадження відноситься до відання (компетенції) і може здійснюватися декількома органами досудового розслідування, визначеними статтею 216 КПК України, незалежно від їх основної підслідності, якщо це обумовлено характером правопорушення, спеціалізацією, надзвичайними умовами (збройний конфлікт, воєнний чи надзвичайний стан), або унеможливленням функціонування первинно уповноваженого органу;

- позиції щодо необхідності запровадження у кримінальний процес ланцюга збереження доказів, як ефективного стандарту забезпечення допустимості та достовірності доказів, інтеграції міжнародних стандартів (зокрема, МКС) до вітчизняного законодавства, гарантій зниження ризику втрати або знищення доказів, особливо в умовах обстрілів, евакуацій, збоїв комунікацій та інших факторів надзвичайних правових режимів;

дістали подальшого розвитку:

- наукові підходи щодо правової природи доказування у кримінальному провадженні: обґрунтовано авторську структуру доказування як альтернативу традиційній тричленній схемі («збирання – перевірка – оцінка»), шляхом виокремлення двоетапного підходу: отримання доказів та їх використання для формування правової позиції, що дозволяє краще диференціювати функції суб'єктів доказування; обґрунтовано недосконалість термінології «збирання доказів», яка не повністю відображає сутність діяльності у кримінальному процесі і запропоновано використовувати термін «отримання доказів», як більш точний з точки зору гносеологічного змісту; запропоновано ситуаційний підхід до процесу доказування, який дозволяє ефективно реагувати на змінні обставини, особливо в умовах надзвичайних правових режимів (типізація ситуацій і розробка відповідних алгоритмів дій значно підвищує ефективність криміналістичних методик та процесу доказування);

- розвинуто положення про інституалізацію міжвідомчих слідчих груп, як способу подолання обмежень формальної підслідності у критичних обставинах, запропоновано механізми їх формування, узгодження та процесуальної координації, що забезпечують швидкість, ефективність і допустимість доказів, а також роботи спільних слідчих груп;

- наукові позиції щодо особливостей огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів, до яких віднесено: а) необхідність розмежування огляду місця події і огляду трупа як окремих слідчих (розшукових) дій в умовах надзвичайних правових режимів, з урахуванням практичної неможливості залучення судово-медичних експертів у зонах бойових дій; б) формалізація використання 3D-сканування, БПЛА, картографування; в) систематизовано вимоги до проведення ОМП на місцях масових поховань в умовах збройного конфлікту, включно з: класифікацією типів поховань, рекомендаціями щодо складу мультидисциплінарних слідчих груп, залученням методів судової археології та антропології; г) визначені перспективи розвитку цифрових інструментів, зокрема системи «Слідчий протокол» як складника цифровізації кримінального процесу в умовах

надзвичайних правових режимів, включно з пропозиціями функціонального розширення та інтеграції до ІППП та ЄСІТС;

- наукові напрацювання щодо доказування при розслідуванні воєнних злочинів в частині правового регулювання та процесуальних особливостей використання інформації, отриманої у спільних слідчих групах (ІІТ), особливостей предмету доказування, а також процесуальних аспектів та взаємодії під час розслідування воєнних злочинів, а також безвісного зникнення осіб за особливих обставин;

- пропозиції з удосконалення чинного кримінального процесуального законодавства.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені в дисертації положення, висновки й пропозиції можуть бути використані:

- у науково-дослідній роботі – для подальшого розроблення проблемних питань доказування в умовах надзвичайних правових режимах у кримінальному провадженні (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.);

- у навчальному процесі – викладені у дисертації положення використовуються при проведенні занять із навчальних дисциплін «Кримінальний процес», «Проблеми кримінального процесуального доказування», «Проблемні питання кримінального процесуального законодавства України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства України» в Одеському державному університеті внутрішніх справ (акт впровадження Одеського державного університету внутрішніх справ від 10.06.2025 б/н.);

- у практичній діяльності органів досудового розслідування, органів прокуратури та адвокатури, судів;

- у законотворчому процесі - при удосконаленні норм кримінального процесуального закону у частині правової регламентації особливостей доказування в умовах надзвичайних правових режимів.

Особистий внесок здобувача. Висновки та пропозиції, викладені у дисертації становлять особистий здобуток автора.

У статті «Організаційно-правові питання проведення огляду на місцях масових поховань», підготовленої разом з Г.К. Тетерятник, автором визначено правові питання проведення огляду.

Апробація результатів дисертації. Дисертаційна робота підготовлена на кафедрі кримінального процесу та криміналістики Одеського державного університету внутрішніх справ, обговорена на засіданні міжкафедрального семінару університету, схвалена ним і рекомендована до захисту (протокол №10 від 12.06.2025). Основні положення і висновки дисертації доповідались автором і були предметом обговорення на міжнародній та всеукраїнських конференціях: Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах» (м. Одеса, 31 травня 2023 р.), II Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (м. Харків, 10 груд. 2024 р.), III Всеукраїнська науково-практична конференція «Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку» (Харків, 21 лютого 2025 р.),

Публікації. Основні положення дисертації відображено у в 7-ми публікаціях, з яких 4 – у наукових журналах, визначених МОН України як фахові видання з юридичних наук, у 3-х тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з титульного аркушу, анотації, вступу, трьох розділів, шести підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Нікішев О.В. Особливості визначення підслідності в умовах надзвичайних правових режимів. Наше право. 2024. №3. С. 418 – 423.

2. Нікішев О.В. Цифрові (електронні) докази у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів. Право.UA. 2025. №1. С. 365 – 371.

3. Нікішев О.В., Тетерятник Г.К. Організаційно-правові питання проведення огляду на місцях масових поховань. Європейські перспективи. 2025. №2. С. 364 – 372.

4. Нікішев О.В. Деякі питання проведення огляду місця подій в умовах надзвичайних правових режимів. Наше право. 2025. №2. С. 354 – 361.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дослідження:

1. Нікішев О.В. До питання про особливості нормативного регулювання кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів. Актуальні питання кримінального провадження у сучасних умовах: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 31 травня 2023 р. Одеса: ОДУВС, 2023. С. 161 – 162.

2. Нікішев О. В. До питання про реалізацію делегованих повноважень керівником органу прокуратури у кримінальних провадженнях в умовах надзвичайних правових режимів. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку : тези доп. учасників II Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 10 груд. 2024 р.). С. 259 – 261.

3. Нікішев О. В. Деякі питання використання БПЛА під час проведення огляду місця події в умовах надзвичайних правових режимів. Правова доктрина, правоутворення та правозастосування: проблеми зв'язку та шляхи розвитку : тези доп. учасників III Всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 21 лют. 2025 р.). С. 22 – 25.

Оцінка мови та стилю дисертації. Дисертація написана грамотно, з правильним вживанням юридичної та спеціальної термінології. Стил викладення матеріалів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій забезпечують легкість і доступність їх сприйняття.

У результаті публічної презентації наукових результатів дисертації Нікішева О.В. і повноти публікацій основних результатів дослідження.

УХВАЛИЛИ:

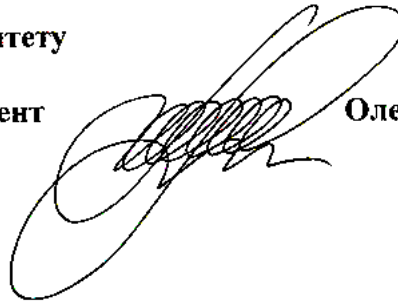
1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації **Нікішева Олексія Валерійовича** на тему: «Особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів».

2. Констатувати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Нікішева О.В. відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261, Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами).

3. Рекомендувати дисертацію **Нікішева Олексія Валерійовича** на тему: «Особливості доказування у кримінальному провадженні в умовах надзвичайних правових режимів» до захисту на здобуття ступеня доктора філософії у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 081 «Право».

Головуюча на засіданні

**Доцент кафедри кримінального процесу та
криміналістики факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Національної поліції України
Одеського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Олена МАРЧЕНКО